

آخرین تحولات برنامه صلح آمیز هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران در صحنه بین‌المللی

برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای ایران چند سالی است موضوع مباحث داخلی و بین‌المللی فراوان بوده و همواره از ابعاد مختلف مورد توجه قرار گرفته است. در عین حال آمریکا و چند کشور اروپائی در تلاش خود برای متوقف ساختن این برنامه ناکام مانده و جمهوری اسلامی ایران با وجود مشکلات و فشارهای فراوان، به پیشرفت‌های قابل توجهی دست یافته که مورد اذعان مجامع بین‌المللی و تحلیلگران مستقل قرار گرفته است. این برنامه دارای ابعاد مختلف فنی، حقوقی، سیاسی و امنیتی است که در این گزارش به اجمال آخرین پیشرفت‌های فنی و تحولات سیاسی مربوطه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

اهم پیشرفت‌های جمهوری اسلامی ایران

سانتریفیوژهای نسل ۲ و ۳ را هم تولید و دو نمونه اول را در آبشارهای ۱۰ تایی و نسل ۴ را به صورت انفرادی تحت آزمایش دارد که این هم به توان غنی‌سازی کشور در صورت توفیق کارکرد و گسترش بهره‌برداری از آنها، خواهد افزود.

همچنین بهبود توان غنی‌سازی ایران با امکانات موجود هم تأیید شده است. آژانس و مراکز مستقل صاحب‌نظر در بحث هسته‌ای اذعان کرده‌اند که ایران در حال حاضر می‌تواند با احتساب این تعداد سانتریفیوژ (۷۰۵۲ دستگاه)، روزانه ۲/۷۵ کیلو گرم اورانیوم ۳/۵ تا ۵ درصد غنی شده را تولید کند. این میزان نسبت به گزارش قبلی آژانس در سال ۲۰۰۸ حدود ۲۰ درصد بهبود (از ۲/۳ به ۲/۷۵ کیلوگرم) را نشان می‌دهد. به همین دلیل تأیید شده که ایران تا ژوئن ۲۰۰۹ به میزان ۱۳۳۹ کیلو گرم

گزارش رسمی ۵ ژوئن ۲۰۰۹ آژانس اذعان می‌نماید که ایران تاکنون ۴۳ آبشار را تکمیل کرده که ۳۰ آبشار آن در حال غنی‌سازی است و ۱۳ آبشار هم تحت خلأ و آماده ورود به چرخه تولید می‌باشد. به عبارت دیگر با احتساب ۱۶۴ سانتریفیوژ برای هر آبشار، ایران تا ماه ژوئن ۲۰۰۹ بیش از ۷۰۰۰ سانتریفیوژ نسل ۱ در حال و آماده به کار دارد. این رقم به مراتب بیشتر از آن تعدادی است که کارشناسان غربی قبلاً به عنوان سقف توان ایران برای تولید و راه‌اندازی سانتریفیوژ (۴۵۰۰) عنوان کرده بودند. آژانس در جدیدترین گزارش خود در ۲۸ اوت ۲۰۰۹ نیز پیشرفت‌های صورت گرفته در این زمینه را تأیید و اعلام نموده که تا این زمان ایران موفق به ساخت و نصب در مجموع ۸۷۶۹ سانتریفیوژ شده است. در کنار اینها ایران

اورانیوم ۳/۵ درصد غنی شده را تولید کرده است. در گزارش ۲۸ اوت ۲۰۰۹ آژانس هم توان غنی‌سازی کشور در رقم ۲/۷۷ کیلوگرم در روز مورد تأیید مجدد قرار گرفته و کل تولید ۱۵۰۸ کیلوگرم اعلام شده است.

تولید قرص‌های اورانیوم طبیعی و میله‌های سوخت به منظور تأمین سوخت راکتور آب سنگین و تأیید چندباره عدم انحراف برنامه هسته‌ای اظهار شده در ایران توسط آژانس بین‌المللی انرژی اتمی نیز از دیگر پیشرفت‌های قابل ذکر کشورمان می‌باشد.

این توفیقات که محصول زحمات متخصصان، دانشمندان و مسؤولان ایرانی طی چند دهه است، تأیید می‌کنند که با توجه به تعاریف فنی موجود، ایران از آستانه هسته‌ای شدن به معنای مهارت قابل قبول در غنی‌سازی اورانیوم و مدیریت چرخه سوخت عبور کرده و یک کشور توانا در این تکنولوژی می‌باشد. شاید در اذعان به همین واقعیت به طور غیرمستقیم است که در حال حاضر آمریکا تنها می‌تواند از ضرورت توقف ایران از تبدیل شدن به یک کشور صاحب تسلیحات هسته‌ای صحبت کند.

اتهامات و فشارها علیه ما

در مقابل دستاوردهای فوق ما متهم به نادیده گرفتن قطعنامه‌های شماره ۱۷۳۷ دسامبر ۲۰۰۶، ۱۷۴۷ مارس ۲۰۰۷ و ۱۸۰۳ مارس ۲۰۰۸ شورای امنیت سازمان ملل متحد، همچنین قطعنامه‌های شورای حکام، پنهان‌کاری ۱۸ ساله و تخلف از تعهدات پادمانی مبتنی بر معاهده عدم اشاعه هسته‌ای «ان.پی.تی.» (مانند واردات اورانیوم، فرآوری و غنی‌سازی اورانیوم در آزمایشگاه، آزمایشات غنی‌سازی لیزری، آزمایشات برروی پلوتونیوم، ارتباطات با شبکه عبدالغدير خان، کار روی فلز اورانیوم)، تلاش برای کسب توانائی ساخت سلاح هسته‌ای، ادامه کار نیروگاه آب سنگین اراک با اجازه دسترسی محدود

آژانس جهت نظارت، عدم پاسخگویی به ۱۳ مورد مطالعات ادعائی در مورد موضوعات هسته‌ای موجود در رایانه (لپتاپ کذائی) هستیم و این اتهامات، قطعنامه‌ها و فشارها که عموماً هم سیاسی و غیرحقوقی است، تبعات و هزینه‌های ملموسی در زمینه‌های سیاسی، مالی، اقتصادی و بازرگانی بر ما داشته است.

تأیید شکست سیاست آمریکا و سه کشور اروپائی برای توقف برنامه ایران

رویارویی ۶ ساله آمریکا، انگلیس، فرانسه و آلمان در بحث هسته‌ای به‌رغم فراز و نشیب‌هایی که داشته منجر به تحقق اهداف اعلامی آنان نشده است. به یاد داریم که در گذشته آمریکا و کشورهای موسوم به ای یو ۳ در پایان ۲/۵ سال مذاکره و تعلیق فعالیت‌های هسته‌ای کشورمان طی سال‌های ۲۰۰۳-۲۰۰۵ گفته بودند که اعتماد لازم به ایران برای داشتن تکنولوژی غنی‌سازی و چرخه سوخت وجود ندارد و بهترین اعتماد سازی این است که ایران کلاً چنین توانی را نداشته باشد! ولی در سایه استقامت ملت ایران و پیشرفت‌های حاصله، از یک سال پیش کارشناسان مستقل و اینک از سوی مسؤولان آمریکائی در سطوح مختلف از جمله رئیس‌جمهور و وزیر خارجه به ناکامی آنان در این امر اذعان شده است. به طور مثال گزارش ۶ ماه مه ۲۰۰۹ آقای نیکلاس برنز معاون وزیر خارجه دوران بوش به مجلس سنای آمریکا، سیاست بوش در مورد ایران را شکست خورده اعلام می‌کند. سناتور جان کری رئیس کمیته سیاست خارجی سنا هم در مصاحبه ۹ ژوئن ۲۰۰۹ خود با روزنامه فایننشال تایمز می‌گوید که سیاست‌ها و خواسته‌های بوش در مورد عدم غنی‌سازی در ایران "مسخره" بوده است.

چنین برداشتها و تحولاتی است که سبب متفاوت شدن اظهارات آمریکائی‌ها در خصوص برنامه ما و به‌نوعی

عقلانی تر شدن خواسته‌های ظاهری‌شان از دیگر کشورها در خصوص این برنامه گردیده است.

سناتور جان کری در مصاحبه با روزنامه فاینشال تایمز در تاریخ ۹ ژوئن ۲۰۰۹ به صراحت اذعان می‌کند که ایران محق برای غنی سازی اورانیوم برای مصارف صلح‌آمیز به عنوان یک کشور عضو ان. پی. تی. می‌باشد و یا باراک حسین اوباما رئیس جمهور و هیلاری کلینتون وزیر خارجه آمریکا از ضرورت جلوگیری از تبدیل شدن ایران به یک "کشور صاحب سلاح هسته‌ای" صحبت می‌کنند. زیرا آن را منشأ بی‌ثباتی بیشتر و یک مسابقه تسلیحات هسته‌ای در خاورمیانه و خلیج (فارس) می‌دانند و در بیاناتشان بحثی از عدم کفایت ایران و یا لزوم برچیدن تأسیسات هسته‌ای ایران مشاهده نمی‌شود. بدیهی است که این ادبیات متفاوت از اظهارات قبلی است و نشان می‌دهد که آنها دریافته‌اند که واقعیت‌ها، پیشرفت‌های حاصله و استقامت ملت ایران دیگر اجازه چنان مطالباتی را به آنان نخواهد داد.

تلاش برای خلع سلاح ایران با پیشنهاد گفتگوهای بدون قید و شرط

آمریکائی‌ها دریافتند سیاست عدم گفتگو و پیش‌شرط گذاشتن‌های غیر فنی و غیر حقوقی گذشته به نفع ایران عمل کرده و با گذشت زمان، ایران به پیشرفت‌های بالاتری دست یافته و مرتب از جایگاه بهتری برای هرگونه گفتگوئی برخوردار گردیده است. لذا باید وضعیتی را بوجود آورد که هم نقایص سیاست‌های گذشته را مرتفع کند و هم ایران را در وضعیت دشوارتری درگیر نماید. با چنین برداشت‌هایی بود که آنها با بازگشت از روش‌های دوران بوش، گفتگوهای بدون قید و شرط با ایران در موضوع هسته‌ای را مطرح کردند. آنها همچنین چندجانبه‌گرایی را هم در حصول به مقاصد خود مجدداً به

اولویت آوردند و تلاش دارند با بهره‌گیری از این دو ابزار (گفتگو بدون پیش شرط و کار فشرده با دیگر بازیگران بین‌المللی فعال در پرونده) ایران را در وضعیت دشوارتری قرار دهند.^۱

از بیانات و حرکات آمریکائی‌ها هم برمی‌آید که آنان تصور می‌کنند چه ایران برای چنین گفتگوهای حاضر شود و چه نشود، برد کوتاه مدت با آنهاست. زیرا هم بهانه پیش شرط را از ایران گرفته‌اند و هم با عدم پاسخ ایران، برای متقاعد کردن پنج به اضافه یک و جامعه بین‌المللی برای فشار بیشتر بر ایران موقعیت بهتری خواهند داشت. نیکلاس برنز در گزارش ماه مه به سنای آمریکا می‌گوید: به نظر می‌رسد که رهبری ایران نمی‌داند که چگونه به ابتکارات مثبت آمریکا پاسخ گوید و همین خود دستاورد قابل توجهی برای دولت آمریکا در بدو امر می‌باشد.

ایجاد زمان برای گفتگو با ایران

آمریکائی‌ها می‌دانند که انجام هرگونه مذاکره‌ای با ایران در بحث هسته‌ای زمان‌گیر و حصول به نتیجه بطئی خواهد بود و اوباما همواره در بیانات خود بر این نکته تأکید کرده است. در عین حال تحت فشار داخلی از یک سو و رژیم صهیونیستی و حتی کشورهای عربی برای نوعی نتیجه گرفتن هستند. لذا در عین تعیین ضرب‌الاجل و فشار به ایران، زمینه خریدن زمان برای پیشبرد مذاکرات احتمالی را فراهم می‌آورند. گزارش منتشره در ۱۷ مرداد ۱۳۸۸ توسط دفتر اطلاعات و پژوهش وزارت امور خارجه آمریکا نیز همین هدف را دنبال می‌کند.^۲ در این سند آمده که: حتی با وجود آن که ایران به پیشرفت‌های مهمی در

۱. البته بوش هم در اواخر دوران خود به چنین برداشتی رسیده بود و شرکت نیکلاس برنز معاون وقت وزیر خارجه در مذاکرات پنج باضافه یک با حضور ایران نماد فهم جدید آنان از واقعیات بود.

۲. البته چنین پرسش و پاسخی شش ماه پیش یا دنیس بلر در کنگره آمریکا صورت گرفته و اینک در ماه اوت ۲۰۰۹ اجازه انتشار یافته است.

زمینه غنی سازی اورانیوم دست پیدا کرده است، ارزیابی دفتر وزارت امور خارجه نشان می‌دهد که دستیابی ایران به توانایی فنی تولید اورانیوم بسیار غنی شده پیش از سال ۲۰۱۳، محتمل نیست و کمیته اطلاعاتی آمریکا هیچ مدرکی ندارد که ایران تاکنون تصمیم گرفته است اورانیوم را در سطح بسیار بالا غنی کند یا خیر. ایران حداقل تا زمانی که تحت فشارهای بین‌المللی قرار دارد چنین تصمیمی نخواهد گرفت. در صورت تصمیم به غنی‌سازی درجه بالا، ایران احتمالاً از تأسیسات نظامی مخفی تا تأسیسات اعلام شده خود استفاده خواهد کرد ولی ایجاد یک چنین تأسیسات مخفی هم سال‌ها طول خواهد کشید. این اظهارات چند نکته مهم دارد:

۱- پذیرش این واقعیت که ایران به پیشرفت‌های مهمی در زمینه غنی سازی اورانیوم دست پیدا کرده است.

۲- کمیته اطلاعاتی آمریکا هیچ مدرکی ندارد که ایران تاکنون تصمیم گرفته است اورانیوم را در سطح بسیار بالا غنی کند یا خیر (اراده سیاسی نبوده).

۳- ایران حداقل تا زمانی که تحت فشارهای بین‌المللی قرار دارد چنین تصمیمی نخواهد گرفت (زمینه سازی برای افزایش فشار به ایران در صورت عدم پیشرفت در مذاکرات)

۴- زمینه سازی مناسب برای اجرای سیاست‌های دولت اوباما برای انجام مذاکره با ایران و گفتگو با این کشور و پذیرش قوی‌تر این سیاست در آمریکا و نوعی واقع‌بینی که به این دلیل که نمی‌توان برخورد سخت کرد، روی مذاکره با زمان قابل قبول (تا پایان دور اول ریاست جمهوری اوباما) کار کنند.

۵- تهدید به افزایش فشارهای مالی - اقتصادی در صورت عدم آغاز مذاکرات.

لذا با این پیش‌فرض‌ها، اوباما پس از ماه‌ها رایزنی و پیشنهاد مذاکره بی‌قید و شرط با ایران، در اوتل ژوئن ۲۰۰۹، پایان ماه سپتامبر را مهلت ایران برای پاسخ به پیشنهادات خود عنوان کرد. آنها تلاش دارند پس از ماه‌ها سکون در پرونده هسته‌ای ایران تحرک جدیدی را سازماندهی کنند. این تحرک شامل حمایت از ضرب‌الاجل تعیین شده از سوی اوباما برای پاسخ ایران به پیشنهادات جدید یا مواجه شدن با احتمال تحریم‌های بیشتر می‌باشد. کشورهای اتحادیه اروپائی طی بیانیه ۱۵ ژوئیه ۲۰۰۹ و جی هشت در اجلاس اخیر (۸ ژوئیه) در ایتالیا از آن حمایت کرده‌اند.

وزیر خارجه سوئد به عنوان رئیس دوره‌ای اتحادیه ۱۵ ژوئیه گفت که جامعه بین‌المللی طی هفته‌ها و ماه‌های آتی با گزینه‌های دشواری روبرو خواهد بود... اما نه خیلی طولانی‌تر از آن تا ایران را ناگزیر به انصراف از برنامه هسته‌ای خود برای بهبود روابط بنماید.

در بیانیه جی هشت (۸ ژوئیه) در ایتالیا آمده: ما صادقانه امیدواریم که ایران از این فرصت استفاده نموده و به دیپلماسی امکان یافتن یک راه حل از طریق گفتگو (در مورد برنامه هسته‌ای خود) را بدهد. در عین حال نگرانی عمیق ما از خطرات اشاعه‌ای برنامه هسته‌ای ایران باقیست.

سارکوزی رئیس جمهور فرانسه هم در پی نشست جی هشت گفت ما در اجلاس گروه ۲۰ در ۲۴ و ۲۵ سپتامبر ۲۰۰۹ وضعیت را بازنگری خواهیم کرد و اگر تا آن زمان پیشرفتی حاصل نشود، بایستی تصمیمات جدیدی اتخاذ کنیم که اشاره به تحریم‌های سخت‌تر داشت.

مواضع متفاوت روسیه و چین

البته در این مسیر، آمریکا به‌رغم هماهنگی با سه کشور اروپائی و حتی گاهی مواضع تندتر اروپائی‌ها نسبت

به واشنگتن، کماکان با مواضع متفاوت روسیه و چین مواجه است. رئیس‌جمهور روسیه در مصاحبه ۵ ژوئیه ۲۰۰۹ خود با روزنامه کوریر دل‌اسرا گفته که تحریم‌ها معمولاً خیلی سازنده نیستند و افزایش چنین تحریم‌هایی علیه ایران تنها موجب بدتر شدن وضعیت خواهد شد. اگرچه روسیه در همراهی با آمریکا در این مسیر در جریان مذاکرات اخیر اوپاما و مدودوف و کنفرانس مشترک مطبوعاتی و بیانه‌های منتشره هویدا بود و مدودوف حتی حاضر نشد اسمی از ایران ببرد.

درخصوص چین هم که به راحتی علاقمند به اعمال تحریم‌های بیشتر علیه ایران نیست، هیلاری کلینتون پس از ملاقات مورخ ۲۹ ژوئیه با مقامات ارشد آن کشور در واشنگتن تنها توانست بگوید که چین در نگرانی ما نسبت به تبدیل ایران به کشوری با سلاح هسته‌ای و تأثیرات احتمالی آن بر بی‌ثباتی در منطقه خاورمیانه و خلیج فارس شریک است و در بیانه مشترک منتشره نیز بدون اشاره به کشوری آمده که دو طرف مخالفت خود با تروریسم را اعلام و تعهد کردند که برای تحکیم رژیم‌های عدم اشاعه و کنترل تسلیحات هسته‌ای همکاری نمایند. البته این واقعیت به دست آمده در نتیجه عملکرد روسیه و چین در طول تحولات مربوط به پرونده هسته‌ای کشورمان را نباید از نظر دور داشت که به‌رغم دیدگاه‌های خاص خودشان، آنها تاکنون اقدام به برهم زدن اجماع حداقلی موجود بر علیه ایران نکرده و ملاً با اقدامات رقیق شده آمریکا و سه کشور اروپائی علیه کشورمان همراهی کرده‌اند که بعید است این رویه تغییر محسوسی نماید.

نتیجه‌گیری

مجموعه این شواهد نشان می‌دهد که ایران یک کشور صاحب تکنولوژی قابل‌اعتنا و در حال پیشرفت غنی‌سازی اورانیوم می‌باشد. آمریکا هم با آگاهی از این امر در بیان واقع‌گراتر و در عمل عاقل‌تر در بحث

هسته‌ای وارد شده است. آنها تصمیم دارند با بهره‌گیری از روش منطقی‌تر و بکارگیری ابزارهای موجود چندجانبه و بین‌المللی، فشارهای سیاسی، اقتصادی، مالی و بازرگانی و هزینه برنامه هسته‌ای کشورمان را به صورت مستمر افزایش دهند. البته به صورت موازی تلاش‌های بین‌المللی برای به نوعی حقوقی کردن انحصار موجود تولید سوخت هسته‌ای در جهان و محدود کردن فضای کار قانونی کشوری مانند ایران را هم دنبال می‌کند. این رویکرد متفاوت آمریکا شانس توفیق بهتری داشته و در صورت عدم عکس‌العمل متناسب از سوی ما می‌تواند رفته رفته مدیریت کار را برای جمهوری اسلامی ایران دشوارتر نماید. لذا شاید مناسب باشد که به منظور خلع سلاح آمریکا در رویه جدید، ما یک تیم مذاکره‌کننده قوی را برای شرکت در نشست ۵+۱ تمهید نموده و با تمسک به یک دیپلماسی محکم و حکیمانه مبتنی بر تأکید بر ادامه عضویت در ان.پی.تی، عاملیت به پادمان‌های پذیرفته‌شده از سوی ایران، استمرار همکاری‌ها با آژانس و طرح مطالبات جدی و به حق کشورمان، آمریکا و همدستانش را از موضع تهاجمی و طلبکارانه موجود محروم کرده، کشورهای همسو با خود را برای مخالفت مستدل با خواسته‌های غربی‌ها توانمند نموده و به پیشبرد اهداف راهبردی خود در این امر شامل رفع تحریم‌های غیرحقوقی و سیاسی تحمیلی، به رسمیت شناساندن حقوق هسته‌ای ایران، بازگشت پرونده هسته‌ای به شورای حکام و تثبیت حق غنی‌سازی کامل در خاک ایران همت نمائیم.

کامبیز شیخ‌حسینی

سفیر سابق و کارشناس ارشد حوزه وزیر

Implementation of the NPT Safeguards ,Agreement and relevant provisions of Security Council resolutions 1737 (2006 ,(۲۰۰۸) ۱۸۰۳ ,(۲۰۰۷) ۱۷۴۷ ,(and 1835 (2008) in the Islamic Republic of Iran ,
*Report by the Director General IAEA ,GOV/2009/55*Date: 28 August 2009

Implementation of the NPT Safeguards ,Agreement and relevant provisions of Security Council resolutions 1737 (2006 ,(۲۰۰۸) ۱۸۰۳ ,(۲۰۰۷) ۱۷۴۷ ,(and 1835 (2008) in the Islamic Republic of Iran ,
*Report by the Director General IAEA ,GOV/2009/55*Date: 5 June 2009

Implementation of the NPT Safeguards, Agreement and relevant provisions of Security, Council resolutions 1737 (2006), 1747 (2007),1803 (2008) and 1835 (2008) in the Islamic Republic of Iran Board of Governors, GOV/2009/8, Date: 19 February 2009

http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/19007/statement_of_nicholas_burns_before_the_senate_committee_on_foreign_relations.html?breadcrumb=%2Fpublication%2F19007%2Fstatement_of_nicholas_burns_before_the_committee_on_foreign_relations

John Kerry, chairman of the US Senate foreign relations committee, interview with the Financial Times, June 9 2009

US intelligence says Iran years from weapons-grade uranium, *Dennis Blair*, Washington TV August 07, 2009

Interview of the President of Russia Dmitry Medvedev to RAI and Corriere della Sera, July 5, 2009

Clinton says US, China share concerns about Iran, WashingtonTV, July 29, 2009

ادعای جدید آمریکا علیه فعالیتهای هسته‌ای ایران، گزارش دفتر اطلاعات و پژوهش وزارت امور خارجه آمریکا سایت اینترنتی آفتاب ۱۷ مرداد ۱۳۸۸

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی